

УДК 373.3.015.31:172.15

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.77.36>

Полулященко Ю. М.

СУТНІСТЬ, ЗМІСТ ТА СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Стаття присвячена проблемі формування професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді. Основна увага зосереджується на аналізі вітчизняних та зарубіжних вчених у контексті визначення сутності, змісту та структурних компонентів професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді. Наводиться авторське визначення поняття «патріотичні цінності учнівської молоді». Запропоновано авторське визначення поняття «професійна готовність майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді» як стійкої особистісної якості, що характеризується наявністю відповідних теоретичних знань та практичних умінь (гностичні, проєктивні, конструктивні, організаційні, комунікативні), а також наявністю в студентів стійкої мотивації до формування патріотичних цінностей учнівської молоді у процесі фізичної культури, високого ступеню психологічної стійкості, переконаність у потребі професійного самовдосконалення та самореалізації. Схарактеризовано структуру професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді через сукупність відповідних компонентів – мотиваційно-вольовий, когнітивний, процесуальний. Зазначається, що мотиваційно-вольовий компонент професійної готовності характеризується сформованістю в майбутніх учителів фізичної культури високого рівня патріотизму, глибоким усвідомленням значущості формування патріотичних цінностей учнівської молоді на засадах сучасних методологічних, концептуальних та методико-практичних розробок, в основі яких важливим аспектом виступає протидія країні агресору (а саме всіх проявів гібридної війни, розв'язаної РФ проти України); когнітивний компонент передбачає наявність у майбутніх учителів фізичної культури сукупності знань, зокрема щодо мети, завдань, принципів, змісту та особливостей формування патріотичних цінностей учнівської молоді тощо; процесуальний компонент характеризується наявністю в майбутніх учителів фізичної культури комплексу практичних умінь щодо максимального використання можливостей фізичної культури з формування патріотичних цінностей учнівської молоді.

Ключові слова: професійна підготовка, професійна готовність, майбутні учителі фізичної культури, патріотичні цінності.

Патріотизм українців покликаний захистити національні інтереси своєї держави, відновити її територіальну цілісність, дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, формуванню в Україні громадянського суспільства, яке передбачає трансформацію громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, розквіт національної самосвідомості і ґрунтується на визнанні пріоритету прав людини [1]. Цілком погоджуємось І. Бех та К. Черною. Особливу увагу звертаємо на те, що, як зазначають автори, патріотизм українців покликаний не лише відновити територіальну цілісність України та, відповідно, захищати національні цінності, але й сприяти духовному оздоровленню нації. Дійсно, без духовного оздоровлення українців навряд чи можна сподіватись на успішний розвиток країни в усіх напрямках, у тому числі й відчуття її єдності та неповторності. В. Андрущенко своєю чергою зазначає, що суспільство, яке бачить себе забезпеченим і щасливим, духовним і багатим, успішним і справедливим, стоїть перед завданням формування нового вчителя. Осмислення ціннісного аспекту цього поняття передбачає спільний пошук та обґрунтування ключових елементів «європейськості» сучасного вчителя, незалежно від того, в якій країні він працює. Педагогічна спільнота пропонує різні варіанти загальноєвропейського канону вчительської професії. Серед його ключових елементів є «європейська ідентичність». Тобто європейський учитель – це людина, яка усвідомлює як своє національне коріння, так і належність до загальноєвропейської спільноти народів. Європейський учитель, як зазначає вчений, усвідомлюючи багатокультурну природу європейської спільноти, з повагою ставиться до національної культури та є відкритим до інших культур, володіє навичками впевненої, однак не домінуючої поведінки з представниками інших культур [2, с. 8–9].

У межах статті особливе значення відіграли наукові напрацювання вітчизняних вчених (І. Бех, О. Карман, В. Курило, Р. Проць, С. Савченко, М. Чепіль, Н. Череповська та ін).

Мета статті полягає в розкритті сутності, змісту та структурних компонентів професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді.

Вітчизняна вчена О. Дубасенюк зазначає, що проблеми виховання, освіти, розвитку молодого покоління набувають особливого значення, бо доля майбутнього людства переважно залежатиме від розвитку духовної та моральної сфери суспільства. Саме тому професійна педагогічна діяльність учителя як носія духовних цінностей, спадкоємця поколінь покликана сприяти утвердженню гуманної, демократичної особистості, здатної до саморозвитку, самореалізації своїх інтересів та обдаровань [3, с. 14]. Таким чином, на переконання вченої, педагоги є головними відповідальними за якість створюваних духовних продуктів в особистісних новоутвореннях випускників загальноосвітніх і ЗВО на конкретних етапах освітніх маршрутів [3, с. 21–22].

І, дійсно, з вищезазначеним важко не погодитись. Лише додамо, що педагоги є також відповідальними за формування патріотичних цінностей учнівської молоді, особливо тоді, коли в країні триває війна з підступним ворогом (Російською Федерацією), який нахабно намагається впливати на свідомість українців (зокрема молодого покоління в російськомовних регіонах країни) шляхом ведення гібридної війни, важливою частиною якої є інформаційна війна.

Звичайно, не кожен, хто працює в школі і вважає себе вчителем, здатен виконати цю благородну функцію. Дехто з так званих «учителів» ставиться до своєї справи формально. А це відлякує учня від школи, змушує «шукати правду» на вулиці, що нерідко кидає його в обійми асоціальних угруповань і антицінностей. Звідси – бандитизм, злочинність, розбійництво, крадіжки, наркоманія, проституція тощо [2, с. 7]. Погоджуючись з автором, додамо до переліку негативних проявів той, що в таких учнів нерідко спостерігаємо, – невисокий, а іноді й відверто низький рівень сформованості патріотичних цінностей. В. Курило також наголошує, що й рівень підготовки дипломованих фахівців теж залишає бажати кращого. Галузеві освітні стандарти, попри всі завіряння, усе ще залишаються зорієнтованими на засвоєння знань, а не формування компетентності студента [4].

На думку С. Безбородих, загострення конкуренції в глобалізованому світі в усіх сферах суспільного життя, зокрема й у сфері освіти, закономірно висуває на перший план проблеми забезпечення гарантованої якості вищої освіти, формування конкурентоспроможних фахівців, зокрема майбутніх педагогів, які є носіями духовного, інтелектуального й культурного потенціалу країни, що детермінує розвиток українського суспільства і сьогодення, і майбутнього [5, с. 3]. Звичайно, не є винятком у зазначеному вище контексті проблема підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. Так, Н. Степанченко справедливо зауважує, що сучасний рівень розвитку суспільства, освіти та науки висуває високі вимоги до компетентності фахівців різних напрямів, що потребує суттєвих змін у професійній підготовці. На переконання вченого, особливо відчутні потреби вдосконалення навчання майбутніх учителів фізичної культури. Конкуренція на ринку праці передбачає перехід до ефективніших форм фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи з молоддю, а реалізація прогресивних ідей гуманістичної парадигми освіти у практиці загальноосвітньої школи вимагає підготовки висококваліфікованих учительських кадрів [6, с. 5].

Вважаємо цілком слушною думку академіка В. Курило, який зазначає: «Учені, які займаються проблемами якості, на жаль, зосереджують увагу лише на якості результатів освіти. Хоча часто ці результати не співвідносяться з цілісним розвитком особистості випускника, його інтелектуальної, емоційної, вольової, мотиваційної сфери» [7].

Отже, сучасний вчитель фізичної культури має не лише бути патріотом своєї країни (України), але й бути готовим до формування патріотичних цінностей майбутніх вихованців. Очевидно, що результат професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей ми вбачаємо у сформованості в них професійної готовності до зазначеного вище процесу.

Наголосимо, що **«патріотичні цінності учнівської молоді»** визначено нами через усвідомлення особистістю значущості чистих почуттів любові до Батьківщини, бажання її захищати та спрямованістю доводити це реальними діями, стійке переконання в потребі постійного сприяння добробуту власної країни, розуміння безперестанної боротьби за її теперішнє і майбутнє, готовність дати відсіч будь якому агресору, впевненість у потребі бути національно свідомим, порядним, благородним, вірним традиціям козацького роду, відповідальним, шанобливим до своїх співгромадян та поважним до інших держав світу.

Починаючи з аналізу дефініції «готовність», звернемось до найбільш змістовних, з нашої точки зору, визначень. Одним із таких визначень є розуміння, дане Н. Гнеденко. Готовність вчена розглядає в різних аспектах, зокрема: як особливий психічний стан особистості; певна психологічна установка, яка зумовлює спрямованість людини до діяльності; психологічна умова успішного виконання тієї чи іншої діяльності, а також усвідомлена активність, що спонукає людину до діяльності; складне особистісне утворення, багаторівневе і багатопланова структура якостей, а також властивостей і станів, що визначає здатність людини до певної діяльності [8, с. 65–167].

Інша вітчизняна вчена І. Дичківська розглядає готовність як внутрішню якість особистості, яка характеризується прихильністю до здійснення конкретної діяльності та ступенем засвоєння людиною елементів, відповідного соціального досвіду, а також здатність використовувати набутий досвід у власній професійній діяльності [9, с. 43]. Л. Кадченко, розглядаючи готовність крізь призму педагогічної діяльності, зазначає, що таку готовність варто розуміти як складне особистісне утворення, що позитивно впливає на досягнення високих результати педагогічної роботи і передбачає професійно-моральні погляди та переконання, а також наявність професійних знань, умінь і навичок, професійну спрямованість психічних процесів, сфокусованість на педагогічній праці, здатність до подолання тих чи інших труднощів, об'єктивної самооцінки результатів такої праці, спрямованість на професійне самовдосконалення [10, с. 13–15].

Останнє десятиріччя в науковій літературі особливо почастішало вживання терміна **«професійна компетентність»** (частіше щодо студентів ЗВО), розглядають його переважно як результат професійної підготовки майбутніх фахівців. Хоча в нашому дослідженні результат професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури ми розглядаємо як професійну готовність до формування патріотичних цінностей учнівської молоді, вважаємо, аналіз наукової літератури був би не повний, якщо ми б обійшли увагою дефі-

ніцію «професійна компетентність». Особливо важливо, на наш погляд, звернутись до розуміння зазначеного поняття зарубіжними вченими. Так, в європейських країнах під компетентністю частіше розуміють наявність необхідного арсеналу умінь у контексті конкретної професії. Також у структурі компетентності також виокремлюються загальні та загальнокультурні компетенції [11].

Між тим, окремими вченими США термін «компетентність» розуміється як стандарти поведінки у професійній діяльності фахівця. Особливу увагу звертаємо, що професійна компетентність, на думку S. Lester, також передбачає врахування поведінкових показників фахівця, які своєю чергою відображають конкретний алгоритм дій у конкретній ситуації. Крім того, враховуються особистісні якості фахівця (майбутнього фахівця), які мають бути з огляду на особливості й специфіку конкретної професійної діяльності [12]. Такий підхід до розуміння поняття «професійна компетентність», на наш погляд, є доречним. Особливо це стосується педагогів. Особливості педагогічної діяльності, можливо, як у жодній іншій професії, передбачають наявності необхідних особистісних якостей. Ще більш доречний такий підхід, на наш погляд, до майбутніх учителів фізичної культури в контексті їхньої професійної готовності до формування патріотичних цінностей учнівської молоді. Адже в цьому випадку особистісний приклад, прояв любові до Батьківщини, мови, українських традицій, прагнення відстоювати незалежність України та протистояти ворогу відіграють надзвичайно важливу роль у контексті їхньої професійної готовності до формування патріотичних цінностей учнівської молоді. У Законі України «Про освіту» (2017 р.) компетентність розглядається як динамічна комбінація знань, умінь та навичок, а також способів мислення, поглядів, цінностей й інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. Зауважимо, що таке трактування зазначеної дефініції, по-перше, відповідає поглядам зарубіжних вчених у контексті змісту поняття «компетентність», по-друге, пропонуване визначення, на наш погляд, є досить повним, оскільки зазначено не лише про сукупність необхідних для майбутнього фахівця знань, умінь та навичок, але й про наявність особистісно важливих якостей з урахуванням специфіки професійної діяльності, поглядів, цінностей, що особливо важливо в контексті нашого дослідження. Оскільки в такому розумінні в кожного майбутнього фахівця має бути сформована система цінностей, у тому числі патріотичних цінностей, що вкрай важливо в умовах агресії РФ проти України.

На основі аналізу вищезазначених понять нами запропоновано визначення *професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді*, яку ми розглядаємо як стійку особистісну якість, що характеризується наявністю відповідних теоретичних знань та практичних умінь (гностичні, проєктивні, конструктивні, організаційні, комунікативні), а також наявністю в студентів стійкої мотивації до формування патріотичних цінностей учнівської молоді у процесі фізичної культури, високого ступеню психологічної стійкості, переконаністю у потребі професійного самовдосконалення та самореалізації.

У структурі професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді нами виокремлено сукупність таких компонентів, як *мотиваційно-вольовий* (психологічна готовність), *когнітивний* (науково-теоретична готовність), *процесуальний* (практична готовність).

Мотиваційно-вольовий компонент професійної готовності характеризується сформованістю в майбутніх учителів фізичної культури високого рівня патріотизму, глибоким усвідомленням значущості формування патріотичних цінностей учнівської молоді на засадах сучасних методологічних, концептуальних та методико-практичних розробок, в основі яких важливим аспектом виступає протидія країні-агресору (а саме всім проявам гібридної війни, розв'язаної РФ проти України).

Когнітивний компонент професійної готовності передбачає наявність у майбутніх учителів фізичної культури сукупності знань, зокрема щодо мети, завдань, принципів, змісту та особливостей формування патріотичних цінностей учнівської молоді, усвідомлення значущості фізичної культури, а також ролі вчителя відповідного предмета щодо формування патріотичних цінностей учнівської молоді, в тому числі в умовах інформаційної війни (як складової частини гібридної війни), яку веде РФ проти України тощо.

Процесуальний компонент професійної готовності характеризується наявністю в майбутніх учителів фізичної культури комплексу практичних умінь щодо максимального використання можливостей фізичної культури з формуванням патріотичних цінностей учнівської молоді, зокрема: умінь повною мірою використовувати увесь потенціал фізичної культури в аспекті формування патріотичних цінностей учнівської молоді, застосовувати найбільш ефективні форми і методи співпраці із сім'ями учнів у контексті формування патріотичних цінностей дітей в межах родини, уміння вміло використовувати та удосконалювати методики діагностики стану сформованості патріотичних цінностей як кожного окремого учня, так і в мікрогрупі, уміння застосовувати інноваційні підходи у сфері проблеми підвищення рівня сформованості патріотичних цінностей учнівської молоді в умовах сьогодення, вміння залучати склад педагогічного колективу до процесу формування патріотичних цінностей учнівської молоді як у навчальному, так і позанавчальному процесі тощо.

Висновки. Аналіз наукових робіт вітчизняних та зарубіжних вчених дав змогу запропонувати визначення поняття «професійна готовність майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді», яке розуміється автором як стійка особистісна якість, що характеризується наявністю відповідних теоретичних знань та практичних умінь (гностичні, проєктивні, конструктивні, організаційні, комунікативні), а також наявністю в студентів стійкої мотивації до формування патріотичних

цінностей учнівської молоді у процесі фізичної культури, високого ступеню психологічної стійкості, переконаністю у потребі професійного самовдосконалення та самореалізації. Визначені автором зміст та структура професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді (через сукупність відповідних компонентів – мотиваційно-вольовий, когнітивний, процесуальний) дадуть змогу розробити змістовну та технологічну складову частину процесу професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді.

Використана література:

1. Бех І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. *Гірська школа Українських Карпат*. 2015. № 12-13. С. 26–37.
2. Андрущенко В. П., Андрущенко Т. В., Савельєв В. Л. Конституціоналізація освітнього простору Європи: аксіологічний вимір. Київ : «МП Леся», 2014. 460 с.
3. Дубасенюк О. А. Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки. *Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики* / За ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. С. 14–47.
4. Курило В. С., Щука Г. П. Можливості оптимізації науково-дослідної роботи студентів. *Освіта та педагогічна наука*. 2016. № 1 (164). С. 5–12.
5. Безбородих С. М. Формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Старобільськ, 2016. 272 с.
6. Степанченко Н. І. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах : дис. ... док. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2017. 629 с.
7. Курило В. С. Якість освіти в Україні: постановка проблеми та шляхи її вирішення. *Освіта та педагогічна наука*. 2013. № 2 (157). С. 22–25.
8. Гнеденко Н. М. Формування готовності майбутніх учителів до застосування засобів віртуальної наочності у професійній діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Рівне, 2015. 292 с.
9. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
10. Кадченко Л. П. Формирование готовности студентов педвуза к профессиональной деятельности средствами иностранного языка : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харьков, 1992. 173 с.
11. Ball, D. L., Thames, M. H., & Phelps, G. (2008). Content Knowledge for Teaching What Makes It Special? *Journal of teacher education*, 59(5), 389–407.
12. Lester, S. (2014). Professional standards, competence and capability. *Higher Education, Skills and Workbased Learning*, 27(7), 31–43.

References:

1. Bekh I., Chorna K. (2015) Prohrama ukrainskoho patriotychnoho vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi [Program of Ukrainian patriotic education of children and students youth]. *Hirska shkola Ukrainskykh Karpat*, № 12-13, S. 26–37 [in Ukrainian].
2. Andrushchenko V., Andrushchenko T., Saveliev V. (2014) Konstytutsializatsiia osvithnoho prostoru Yevropy: aksiolohichnyi vymir [Constitutionalization of the educational space of Europe: axiological dimension]. Kyiv, «MP Lesia», 460 s. [in Ukrainian].
3. Dubaseniuk O.A. (2009) Innovatsiini osvithni tekhnolohii ta metodyky v systemi profesiino-pedahohichnoi pidhotovky [Innovative educational technologies and methods in the system of professional and pedagogical training]. Zhytomyr, Profesiina pedahohichna osvita: innovatsiini tekhnolohii ta metodyky: Monohrafiia. Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, s. 14–47 [in Ukrainian].
4. Kurylo V., Shchuka H. (2016) Mozhylyvosti optymizatsii naukovo-doslidnoi roboty studentiv [Possibilities of optimization of scientifically-research work of students]. *Osvita ta pedahohichna nauka*, № 1 (164), S. 5–12. [in Ukrainian].
5. Bezborodykh S. M. Formuvannia konkurentospromozhnosti maibutnikh pedahohiv u protsesi profesiinoi pidhotovky [Formation of competitiveness of future teachers in the process of professional training] : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Starobilsk. 2016. 272 s. [in Ukrainian].
6. Stepanchenko N. I. Systema profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv fizychnoho vykhovannia u vshchyykh navchalnykh zakladakh [The system of professional training of future physical education teachers in higher educational institutions] : dys. dok. ped. nauk spets. 13.00.04 «Teoriia i metodyka profesiinoi osvity». Vinnytsia. 2017. 629 s. [in Ukrainian].
7. Kurylo V. (2013) Yakist osvity v Ukraini: postanovka problemy ta shliakhy yii vyrishennia [Quality of education in Ukraine: problem statement and ways to solve it]. *Osvita ta pedahohichna nauka*, № 2 (157), S. 22–25 [in Ukrainian].
8. Hnedenko N. M. Formuvannia hotovnosti maibutnikh uchyteliv do zastosuvannia zasobiv virtualnoi naochnosti u profesiinii diialnosti [Formation of readiness of future teachers for application of means of virtual visualization in professional activity]: dys. ... kand. ped. Nauk : 13.00.04 «Teoriia i metodyka profesiinoi osvity». Rivne, 2015. 292 s. [in Ukrainian].
9. Dychkivska I. (2004) Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii [Innovative pedagogical technologies] Kyiv, Akademvydav, 352 s. [in Ukrainian].
10. Kadchenko L. P. Formirovanie gotovnosti studentov pedvuza k professionalnoy deyatelnosti sredstvami inostrannogo yazyika [Formation of readiness of students of pedagogical high school for professional activity by means of a foreign language]: diss. ... kand. ped. nauk. Harkov, 1992. 173 s. [in Russian].
11. Ball, D. L., Thames, M. H., & Phelps, G. (2008). Content Knowledge for Teaching What Makes It Special? *Journal of teacher education*, 59(5), 389–407 [in English].
12. Lester, S. (2014). Professional standards, competence and capability. *Higher Education, Skills and Workbased Learning*, 27(7), 31–43 [in English].

Poluliashchenko Yu. M. Essence, content and structural components of professional preparedness of future teachers of physical culture to the formation of patriotic values of student youth

The article is devoted to the problem of formation of professional readiness of future teachers of physical culture to formation of patriotic values of student's youth. The main attention focus on the analysis of domestic and foreign scientists in the context

of determining the nature, content and structural components of professional readiness of future physical education teachers to formation patriotic values of student youth. The author's definition of the concept «patriotic values of student youth» is given. The author's definition of the concept «professional readiness of future physical education teachers for the formation of patriotic values of student youth» as a stable personal quality, characterized by the presence of relevant theoretical knowledge and practical skills (gnostic, projective, constructive, organizational, communicative), and also the presence of students' strong motivation to form patriotic values of student youth in the process of physical culture, high degree of psychological stability, conviction in the need for professional self-improvement and self-realization is proposed. The structure of professional readiness of future physical education teachers for the formation of patriotic values of student youth through a set of relevant components – motivational-volitional, cognitive, procedural is characterized. It is noted that: motivational and volitional component of professional readiness is characterized by the formation of future teachers of physical culture of a high level of patriotism, deep awareness of the importance of forming patriotic values of student youth on the basis of modern methodological, conceptual and methodological and practical developments, based on which an important aspect is the opposition to the aggressor country (namely, all manifestations of the hybrid war unleashed by the Russian Federation against Ukraine); the cognitive component presupposes that future physical education teachers have a set of knowledge, in particular about the purpose, tasks, principles, content and features of the formation of patriotic values of student youth, etc.; procedural component is characterized by the presence of future teachers of physical culture a set of practical skills on the maximum use of physical culture opportunities for the formation of patriotic values of student youth.

Key words: professional training, professional readiness, future teachers of physical culture, patriotic values.

УДК 378:373.3.011.3-051:[34:005.336.2]

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.77.37>

Понадич О. О.

КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНО-ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті презентована авторська концепція педагогічно-правової компетентності майбутнього вчителя початкової школи. Виявлено, що правова підготовка в закладах вищої освіти базується на викладанні дисциплін «Правознавство» та «Основи конституційного права України» чи інтегрованого курсу на їх основі та іноді доповнюється розділом «Права дитини у світовому контексті». Це не забезпечує майбутнім учителям початкових класів належного рівня готовності до формування правової компетентності молодших школярів. Обґрунтовано поняття педагогічно-правової компетентності майбутнього вчителя початкової школи як інтегроване особистісне утворення, характерне синтезом знань і навичок, необхідних для успішного здійснення педагогічно-правової діяльності, та спроможності вчителя використовувати фахові знання, вміння і навички для вирішення стандартних і нестандартних педагогічно-правових завдань і проблем. Концептуально розвиток професійної педагогічно-правової компетентності учителя початкової школи тлумачимо як цілеспрямовану діяльність закладів вищої освіти щодо забезпечення психолого-педагогічної та правознавчої підготовки вчителя початкової школи та реалізації ним особистісно орієнтованої моделі взаємодії з учнями у формуванні правової компетентності учнів. Зміст і форми правознавчої роботи диференціюються залежно від рівня професійної компетентності педагогів, досвіду професійної підготовки фахівців за певними спеціальностями, особистих інтересів, потреб, мотивів діяльності викладачів, віку конкретного педагогічного працівника та стажу його викладацької роботи в навчальному закладі, рівня психологічної готовності до формування правової компетентності учнів тощо. Готовність майбутнього вчителя до формування правової компетентності учнів розглядаємо як достатній рівень сформованості професійної педагогічно-правової компетентності учителя початкової школи та виокремлюємо низку компонентів готовності (мотиваційний, знанневий, діяльнісний та особистісний). Виявлено особливості розвитку професійної педагогічно-правової компетентності учителя початкової школи. Реалізація концепції передбачає, що підготовка майбутніх учителів до формування правової компетентності учнів здійснюється за таких умов: формування готовності майбутніх учителів до формування правової компетентності учнів за компонентами; оновлення змісту професійних знань щодо сутності організації правознавчої діяльності; розробка інноваційних методів і форм організації студентів для усвідомлення важливості формування правової компетентності учнів; використання здобутих знань, набутих умінь і навичок у навчанні в процесі педагогічної практики та майбутньої професійної діяльності.

Ключові слова: концепція, розвиток, професійна компетентність, педагогічно-правова компетентність, майбутній учитель, початкова школа, молодші школярі.

Удосконалення системи правової освіти учнівської молоді набуває особливої актуальності в нових соціально-економічних умовах [6], а «пошуки шляхів удосконалення змісту і методики правової освіти та правового виховання майбутніх учителів мають здійснювати заклади вищої освіти різних рівнів акредитації» [2, с. 141]. Така установка зумовлює проблему формування в майбутнього вчителя початкових класів педагогічно-правової компетентності фахівця, здатного виконувати педагогічну діяльність в умовах інклюзивної освіти. Правова підготовка учителя базується, як правило, на викладанні дисциплін «Правознавство»